

محورهای ارزشیابی کارآمد و متنوع

با تأکید بر درس تاریخ

سکینه سلیقه‌دار
دبیر تاریخ منطقه ۴ تهران

چکیده

سنجش و ارزشیابی از ارکان یادگیری و ابزاری برای شناخت و سامان‌دهی فعالیت‌های تحصیلی فراگیران است. ارزشیابی عناصر دیگر تعلیم و تربیت مانند برنامه‌ها، اهداف و روش‌ها را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. امتحان اگر چه در نگاه اول متوجه دانش‌آموزان است اما باید دانست که نتایج آن‌ها باید در اصلاح اهداف، روش‌ها، برنامه‌ها و اصولاً کل نظام آموزشی مورد توجه قرار گیرد. این مقاله با توجه به اهمیت آزمون‌ها در پر بار کردن فضای آموزشی موضوع ارزشیابی را مورد بررسی قرار داده است. هدف از این نوشتار بررسی نقاط ضعف ارزشیابی‌های رایج در مدارس، و ارائه راهکارهای مناسب برای داشتن آزمون‌های کیفی و سودمند در کلاس و مدرسه، و نیز این است که معلمان در ارزشیابی‌های کلاسی خود، اصلاحات و تغییراتی ایجاد کنند و با شناخت توانمندی ذهنی دانش‌آموزان، زمینه‌های لازم را برای رویارویی آنان با مسائل مختلف فراهم آورند و در نهایت روش کشف مجهول و پاسخ به سؤال را به آن‌ها بیاموزند.

کلیدواژه‌ها: ارزشیابی، دانش‌آموزان، یادگیری کیفی

عکاس: غلامرضا بهرامی

مقدمه

امروزه شاهد تغییراتی در فلسفه، محتوا و روش‌های آموزشی هستیم. در رویکردهای جدید، انتقال دانش از طریق معلم و کتاب به حافظه، تکرار و پاداش جای خود را به ساختن دانش از طریق یادگیری معنادار داده است. این تحول با گذر از دیدگاه رفتارگرایی به دیدگاه شناخت‌گرایی و به‌ویژه سازنده‌گرایی صورت گرفته است. سازنده‌گرایی به‌عنوان بخشی از جنبش شناختی معاصر به علت عدم رضایت از تعلیم و تربیت سنتی شکل گرفته است. به‌طور کلی روش آموزشی مبتنی بر سازنده‌گرایی، روشی دانش‌آموز-محور است که در آن بر شرکت فعال یادگیرنده در کسب دانش تأکید می‌شود. همچنین در این روش «فرایندهای یادگیری» و «تفکر» بیشتر مورد توجه است تا فرآورده‌های آن. در دیدگاه‌های آموزشی نوین که متأثر از دیدگاه‌های روان‌شناسی یادگیری سازنده‌گرایی است، از اسامی گوناگون در حیطه آموزشی استفاده می‌شود که از جمله می‌توان به دیدگاه آزمایشی، اکتشافی، دانش‌آموز-محور و یادگیری از طریق عمل کردن اشاره کرد. (احمدی، ۱۳۸۰: ۴۵-۱۱) یادگیری معنادار زمانی رخ می‌دهد، که شخص، آگاهانه دانش جدید را به مطالبی که از پیش می‌دانسته است ربط دهد. در واقع زمانی که یادگیری معنادار رخ می‌دهد، در کل ساختار شناختی تغییراتی به‌وجود می‌آید که سبب تغییر مفاهیم موجود و تغییر ارتباط‌های موجود میان آن‌ها می‌شود. به همین جهت است که یادگیری معنادار از یادداری و قدرت بیشتری نسبت به یادگیری غیرمعنادار یا حفظی برخوردار است که به آسانی و سریع فراموش می‌شود. در یادگیری غیرمعنادار اطلاعات صرفاً بدون ارتباط با ساختار شناختی به حافظه سپرده می‌شود. (نوآوری‌های آموزشی) بنابراین با تغییر شیوه‌های آموزشی باید تلاش کنیم شیوه‌های ارزشیابی را نیز تغییر دهیم و آزمون‌هایی متنوع و خلاق ابداع کنیم؛ ارزشیابی‌هایی که بتواند مهارت‌های فکری دانش‌آموزان را بسنجد و توانایی تحلیل و تفسیر، خلاصه کردن و مقایسه کردن و ... را در فراگیران ارتقا دهد.

طرح مسئله

چگونه می‌توانیم در کلاس درس تاریخ، ارزشیابی‌های متنوع داشته باشیم و آزمون‌های هدفمند و جذاب برگزار کنیم؟

آیا نظام آموزشی و ارزشیابی ما به جز حفظ مباحث درسی به خلاقیت هوشمندی، کنجکاوی، تلاش و روحیه جست‌وجوگری دانش‌آموز نیز اهمیت می‌دهد؟
برای بهبود آزمون و ارزشیابی‌ها چه شیوه‌هایی در کلاس استفاده کنیم؟

این‌ها پرسش‌هایی هستند که همواره ذهن هر مدرس علاقه‌مند به آموزش را درگیر می‌کند. این نوشتار درصدد است ضمن اشاره به مسئله آزمون در کلاس، نکات مهمی در خصوص ارزشیابی در کلاس را با هدف تغییر و بهسازی فضای آموزشی به دبیران محترم تاریخ یادآور شود.

آزمون‌ها در کلاس درس تاریخ

در واقع آزمون، وسیله‌ای است که امکان ارزشیابی را فراهم می‌کند و روشی نظام‌دار برای اندازه‌گیری نمونه‌ای از رفتار است. (سیف، به نقل از گراندولین، ۱۹۹۰) ارزشیابی جزء جدانشدنی فرایند یادگیری - یاددهی است و برای عمق بخشیدن به یادگیری دانش‌آموزان و اصلاح نارسایی‌های روش آموزشی معلمان، باید مورد توجه قرار گیرد. اما در کشور ما به جای آنکه نظام ارزشیابی و اندازه‌گیری در خدمت آموزش و رشد و توسعه دانش فراگیران و معلمان قرار گیرد، فرایند یادگیری، در خدمت نظام سنجش و آزمون در آمده است. آزمون‌هایی که در کلاس‌ها و مدارس مان برگزار می‌کنیم وسیله‌ای برای طبقه‌بندی و رتبه‌بندی ناصحیح دانش‌آموزان مان شده است. به کارگیری آزمون و ارزیابی به این منظور موجب ایجاد رقابت‌های ناسالم و حسادت‌آمیز در بین دانش‌آموزان می‌شود. تکیه بر محفوظات و یادگیری فقط تا زمان امتحان، از بین رفتن لذت یادگیری به علت استرس امتحان و موارد بسیار دیگر ما را بر آن می‌دارد که موضوع آزمون‌های کلاسی را به گونه‌ای دیگر مورد توجه قرار دهیم. سیستم ارزشیابی ما (منظور از ارزشیابی، پرسش و پاسخ‌های شفاهی، آزمون‌های ماهانه، امتحانات پایان ترم، کنکور و ...) نیازمند تغییرات عمیق و اساسی در شیوه و نحوه ارزشیابی‌ها می‌باشد. لازمه تغییر سیستم ارزشیابی، دانش و مطالعه و رشد معلمان به‌عنوان طراح آزمون‌های متنوع با توجه به تفاوت‌های فردی است. در واقع اگر معلمان شیوه‌های متنوع آزمون و پرسش و پاسخ را طراحی و در کلاس تاریخ به کار بگیرند نه تنها در ایجاد

به‌طور کلی روش آموزشی مبتنی بر سازنده‌گرایی، روشی دانش‌آموز-محور است که در آن بر شرکت فعال یادگیرنده در کسب دانش تأکید می‌شود. همچنین در این روش «فرایندهای یادگیری» و «تفکر» بیشتر مورد توجه است تا فرآورده‌های آن. در دیدگاه‌های آموزشی نوین که متأثر از دیدگاه‌های روان‌شناسی یادگیری سازنده‌گرایی است، از اسامی گوناگون در حیطه آموزشی استفاده می‌شود که از جمله می‌توان به دیدگاه آزمایشی، اکتشافی، دانش‌آموز-محور و یادگیری از طریق عمل کردن اشاره کرد. (احمدی، ۱۳۸۰: ۴۵-۱۱) یادگیری معنادار زمانی رخ می‌دهد، که شخص، آگاهانه دانش جدید را به مطالبی که از پیش می‌دانسته است ربط دهد. در واقع زمانی که یادگیری معنادار رخ می‌دهد، در کل ساختار شناختی تغییراتی به‌وجود می‌آید که سبب تغییر مفاهیم موجود و تغییر ارتباط‌های موجود میان آن‌ها می‌شود. به همین جهت است که یادگیری معنادار از یادداری و قدرت بیشتری نسبت به یادگیری غیرمعنادار یا حفظی برخوردار است که به آسانی و سریع فراموش می‌شود. در یادگیری غیرمعنادار اطلاعات صرفاً بدون ارتباط با ساختار شناختی به حافظه سپرده می‌شود. (نوآوری‌های آموزشی) بنابراین با تغییر شیوه‌های آموزشی باید تلاش کنیم شیوه‌های ارزشیابی را نیز تغییر دهیم و آزمون‌هایی متنوع و خلاق ابداع کنیم؛ ارزشیابی‌هایی که بتواند مهارت‌های فکری دانش‌آموزان را بسنجد و توانایی تحلیل و تفسیر، خلاصه کردن و مقایسه کردن و ... را در فراگیران ارتقا دهد.

علاقه دانش‌آموزان نسبت به این درس گامی مؤثر برداشته‌اند بلکه در پایان ترم رضایت و خرسندی دانش‌آموزان از نتایج آزمون‌ها را نیز شاهد خواهند بود. همگی واقف هستیم که یکی از مسائل تأمل برانگیز در سیستم آموزشی ما در مقایسه با برخی کشورها موضوع ارزشیابی است. این امر در کلاس درس تاریخ به جهت حجم مطالب و توجه به درک و فهم فراگیران از اهمیت بیشتری برخوردار است. از اشکالات روش‌های فعلی ارزشیابی در کلاس‌های درس ما، عدم تنوع در شیوه‌هاست. همه دانش‌آموزان دارای توانایی‌ها و استعداد‌های گوناگون، بدون در نظر گرفتن نوع آموزش داده شده و برخوردار از امکانات، نمی‌توانند تنها با

یک امتحان کتبی ارزشیابی شوند. ضمن آنکه در شرایط عادی، این امکان وجود دارد که در آزمون کتبی و پایانی، فردی دچار اضطراب و هیجان، ناراحتی‌های روانی، دردی موقت یا عارضه‌ای جسمی شود و نتواند همه توانایی‌های خود را بروز دهد و در ارزشیابی موفق شود. برای تنوع بخشیدن به ارزشیابی در کلاس‌های درس تاریخ ابتدا باید دانش خود را در این زمینه بیشتر کنیم و با شیوه‌های نوین ارزشیابی آشنا شویم. سپس با توجه به کاربرد هر یک از

آن‌ها، روش مناسب را با توجه به هدف ارزشیابی انتخاب کنیم. برای بسیاری از دانش‌آموزان امتحان با ورقه و نمره تمام می‌شود، در حالی که ارزشیابی اگر از یک نظر پایان راه است از نظر دیگر، آغاز راه تلقی می‌شود. زیرا نتایج یک امتحان می‌تواند ضعف‌ها و کاستی‌ها را نشان دهد و آغازی بر اصلاح و ترمیم آن‌ها باشد.

علاوه بر به‌کارگیری شیوه‌های نوین و اجرای آزمون‌های کیفی و دقت در طراحی سؤالات متنوع باید تلاش کنیم تا خطاهای دانش‌آموزان را هنگام برگزاری آزمون‌ها برطرف کنیم. خطاهای زیادی بین دانش‌آموزان برای آمادگی جهت امتحان وجود دارد. نظیر شب بیداری‌ها، عصبی شدن، پیدا کردن ورقه‌های قبلی برای کشف سؤال‌های

احتمالی، و... که رفتارهایی شایع بین دانش‌آموزان هستند. همچنین رفتار عده‌ای از دانش‌آموزان در سر جلسه امتحان مانند، سرک کشیدن به ورقه دیگران، تقلب خواستن و تقلب دادن، بی‌نظمی در بررسی سؤال‌ها، نامنظم نوشتن پاسخ‌ها، و... که باید اصلاح شود. در مورد تست‌زنی هم اشتباهات زیادی از قبیل: ناتوانی در تقسیم زمان، نخواندن کل اجزای تست، سریع پاسخ دادن، عوض کردن گزینه‌ها، پاک کردن مکرر و... همه مواردی هستند که در مدارس ما و بین دانش‌آموزان رایج است. (اصلائی، ۱۳۸۹: ۳۰) بنابراین باید به تدریج با تدریس معنادار شیوه‌های ارزشیابی را تغییر دهیم تا ناظر خطاهای رایج بین دانش‌آموزان جهت آزمون و امتحان نباشیم.

ارزشیابی کیفی چگونه؟

هر چیز آن‌گونه که یادگرفته می‌شود ارزشیابی هم می‌شود. اگر اساس یادگیری بر محور حفظ مطالب باشد خواه ناخواه همان مطالب، طوطی‌وار هم در ارزشیابی خواسته می‌شود و اگر اهداف اساسی در یادگیری کسب مهارت‌های تفکر، خلاقیت، ابتکار، نوآوری، اندیشیدن و حل مسئله باشد، ضرورت دارد ارزشیابی هم بر محور فراهم نمودن زمینه ایجاد این مهارت‌ها باشد و بر فرایند

اندیشه‌های منتهی به پاسخ‌های شناختی تأکید گردد. (موحیدین، ۱۳۸۶: ۷) بنابراین ابتدا باید تدریسی کیفی و معنادار ارائه دهیم، سپس آزمون‌هایی کیفی داشته باشیم. یادگیری معنادار عبارت است از ایجاد ارتباط بین مطالب جدید و ساخت شناختی یادگیرنده. یعنی اگر ساخت شناختی یا دانش فعلی یادگیرنده در زمینه مطالب مورد آموزش سازمان یافته، با ثبات و روشن باشد یادگیری تازه، به طور معنی‌دارتر و سهولت‌تر صورت خواهد گرفت و نگهداری آن مطلب در حافظه بیشتر به‌طول خواهد انجامید. (همان: ۴۰)

با توجه به دیدگاه شناختی و یادگیری فرایندمدار، ارزشیابی کیفی به‌صورت یک فرایند و جریان پیوسته در راستای یادگیری و با شیوه‌های متفاوت

از ارزشیابی سنتی مطرح می‌شود. در یادگیری فرایندمدار و ارزشیابی کیفی معلم و فراگیر هر دو در فعالیت‌های آموزشی مشارکت دارند. در این رویکرد معلم بیشتر در نقش راهنما عمل می‌کند و این خود فراگیرنده است که به‌طور فعال برای تغییر در رفتار خود اقدام می‌کند. (همان: ۷۷)

هدف معلم و فراگیر در ارزشیابی کیفی و در فرایند یاددهی - یادگیری برای نمره نیست بلکه آموزش برای یادگیری است و ارزشیابی در خدمت آموزش یادگیری است؛ نوعی از یادگیری که به توسعه مهارت‌های شناختی ناشی از افزایش دانش و تغییر نگرش‌ها حاصل می‌شود.

در این فرایند ارزشیابی، «چه یاد گرفتی؟» جانشین «چه نمره‌ای گرفتی؟» می‌شود و نتایج حاصل از ارزشیابی به میزان کیفیت و معنادار بودن آموخته‌ها در زندگی، کسب رضایت خاطر، توجه به بهداشت روانی و تقویت انگیزه‌ها و اعتمادبه‌نفس و توانایی مسئولیت‌پذیری و تصمیم‌گیری می‌باشد. محورهای اساسی در یادگیری فرایندمدار و ارزشیابی کیفی عبارت است از:

- تأکید بر فرایند یادگیری به جای نتیجه یادگیری

- مشارکت معلم و فراگیر در امر آموزش یادگیری - هماهنگی میان هدف‌ها، محتوا و روش‌های یاددهی - یادگیری در فرایند ارزشیابی - توجه به آمادگی فراگیران در تمام ابعاد جسمی - ذهنی - عاطفی در طراحی و اجرای برنامه ارزشیابی

- توجه به رشد همه‌جانبه فراگیران (اخلاقی - هیجانی - عقلی - حرکتی و ...) و بهره‌مندی آموخته‌ها در زندگی - تقویت روحیه پرسشگری و پژوهش در فرایند یادگیری و ارزشیابی - تغییر رویکرد انتقالی آموزش به رویکرد

اکتشافی و تعاملی

- کسب توانایی تبدیل اطلاعات به دانش و کاربرد آن در زندگی فردی و اجتماعی به دلیل توجه به حیطه‌های دانش - نگرش و مهارت در ارزشیابی - استفاده از نتایج ارزشیابی در بهبود فرایند یاددهی - یادگیری

- تغییر شیوه‌های ارزشیابی سنتی به شیوه‌های نوین در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی - کسب توانایی و مهارت خود ارزشیابی و ارزشیابی گروهی

- استفاده از انواع ارزشیابی با توجه به اهداف و محتوا در فرایند یاددهی - یادگیری

- توجه به تفاوت‌های فردی در فرایند ارزشیابی (سرعت زمان پاسخ‌گویی و علاقه در دانش‌آموزان متفاوت است).

- توجه به رعایت قواعد اخلاقی و انسانی در ارزشیابی کیفی

- تنوع روش‌ها و ابزارهای اندازه‌گیری و سنجش پیشرفت تحصیلی با توجه به اهداف (مشاهده رفتار و عملکرد - آزمون‌های عملکردی و ...)

- اندازه‌گیری و ارزشیابی آنچه که برای رشد همه‌جانبه لازم است

- تقویت عملکرد صحیح دانش‌آموزان ضعیف در گام اول، سپس اصلاح موارد غلط

- پذیرش حق اشتباه کردن برای دانش‌آموزان و یاری دادن به آن‌ها در کشف اشتباهاتشان

- حساسیت نسبت به کشف نقاط ضعف و تغییر و اصلاح روش‌های تدریس و ارزشیابی

- تأکید بر موارد صحیح و تشویق به جای شمارش غلط‌ها و اشتباهات در ارزشیابی

- کاستن از ترس و اضطراب فراگیران و زایل نمودن زمینه‌های ترک تحصیل

- توجه به اصل چه یادگرفتی؟ و چگونه یاد گرفتی؟ به جای چه نمره‌ای گرفتی؟ در ارزشیابی کیفی باید به نوآوری، خلاقیت و ابتکار توجه کرد.

چند نکته مهم

به‌دنبال تدریس معنادار در کلاس، باید ارزشیابی کیفی مورد توجه قرار گیرد. برای این منظور به کارگیری نکات زیر در کلاس درس ضرورت دارد:

۱. تعداد دانش‌آموزان در کلاس‌ها باید مورد توجه باشد. به‌عبارت دیگر اگر تعداد فراگیران در کلاس کم باشد، ارزشیابی‌ها کیفی‌تر و حاصل آن مفیدتر خواهد بود.

۲. کلاس را به‌گونه‌ای گروه‌بندی کنیم که دانش‌آموزان زرتنگ و با استعداد با دانش‌آموزان کم استعدادتر همکاری کنند. به این ترتیب از فعالیت کلاس فقط چند دانش‌آموز خارج می‌شود و همه دانش‌آموزان مشارکت دارند. به‌عبارت دیگر شیوه مشارکتی را به‌کار ببریم.

۳. در کلاس پرسش‌هایی را طرح کنیم که کل کلاس به‌صورت گروهی درگیر جست‌وجو برای یافتن پاسخ آن شوند. به‌عنوان مثال روش‌های متنوع ارزشیابی تکوینی را در کلاس به‌کار ببریم.

از اشکالات
روش‌های فعلی
ارزشیابی در
کلاس‌های درس
ما، عدم تنوع
در شیوه‌هاست.
همه دانش‌آموزان
دارای توانایی‌ها
و استعدادها
گونگون، بدون
در نظر گرفتن
نوع آموزش داده
شده و برخوردار
از امکانات،
نمی‌توانند تنها با
یک امتحان کتبی
ارزشیابی شوند

این نوع ارزشیابی هنگامی صورت می‌گیرد که امر تعلیم و تربیت هنوز در جریان است و یادگیری در حال شکل‌گیری و تکوین می‌باشد؛ به همین دلیل فرصت اصلاح و تغییر وجود دارد.

۴. از تجهیزات رایانه‌ای در کلاس استفاده کنیم و کلاس درس مجهز به فناوری روز باشد.

۵. دانش‌آموزان را در طول سال امتحان کنیم. یکی از مهم‌ترین شیوه‌های ارزشیابی که نه تنها از اضطراب شب امتحان می‌کاهد بلکه قضاوتی درست و عادلانه از وضعیت تحصیلی دانش‌آموز پیش روی معلم و اولیا قرار می‌دهد، ارزشیابی مستمر در طول سال تحصیلی است. اگر ارزشیابی مستمر به شکل صحیحی در مدارس ما اجرا شود بسیاری از کاستی‌های ارزشیابی و آزمون‌های استرس‌زا از بین می‌رود. همچنین باید میانگین نمرات دانش‌آموز در طول سال تحصیلی ملاک قرار بگیرد.

۶. اگر چه برای تسهیل یادگیری، ایجاد انگیزه و جاذبه در محتوای کتاب پر حجمی مثل تاریخ، که با تصویر، تمثیل‌ها، داستان‌ها و ... نیز همراه است ضروری به نظر می‌رسد اما نباید دانش‌آموز مجبور باشد تمام محتوای آن را به خاطر بسپارد.

۷. طراحی سطوح رشد تحصیلی دانش‌آموزان. از آنجا که ارزشیابی باید ابزاری باشد که براساس آن به شکل دقیق سنجش انجام شود اگر معلم به تلاش دانش‌آموز در طول سال تحصیلی به‌طور مستمر امتیاز بدهد امکان می‌یابد سطح رشد تحصیلی دانش‌آموز را با توجه به نوع امتحانات، و شناخت شخصی برآورد کند. به این ترتیب در پایان هر ترم اولیای دانش‌آموزان، می‌توانند هم از سطح رشد تحصیلی و هم از درجه پیشرفت تحصیلی فرزندان خود مطلع شوند. همچنین نتایج این سطوح و درجه‌ها می‌تواند بهترین مشاوره راهنمایی برای انتخاب رشته آن‌ها باشد.

۸. به‌دنبال روش‌هایی باشیم تا دانش‌آموزان را در فرایند آموزش، فعال و درگیر کنیم. کلاس را به گروه‌های چند نفری تقسیم کنیم و از آن‌ها بخواهیم که هر گروه به طراحی اینترنتی یک فصل کتاب بپردازد وقتی دانش‌آموزان خود کتاب تاریخ را طراحی کنند از درس لذت بیشتری می‌برند، با منابع تاریخی آشنا می‌شوند و نتایج امتحانی بهتری خواهند داشت.

۹. ظرفیت تحلیل و مطالعه و تفکر انتقادی دانش‌آموزان را در کلاس درس تاریخ بالا ببریم، سؤال تاریخی مهمی در کلاس طرح کنیم و از تک‌تک دانش‌آموزان بخواهیم پاسخ آن را بیابند.

یکی از مهم‌ترین شیوه‌های ارزشیابی که نه تنها از اضطراب شب امتحان می‌کاهد بلکه قضاوتی درست و عادلانه از وضعیت تحصیلی دانش‌آموز پیش روی معلم و اولیا قرار می‌دهد، ارزشیابی مستمر در طول سال تحصیلی است

این موضوع که آن‌ها به‌دنبال جواب می‌گردند باعث خواهد شد که پاسخ همیشه به خاطرشان بماند.

۱۰. برای انجام پژوهش‌های کلاسی و کسب امتیاز، مجموعه‌ای از اطلاعات تاریخی شامل، سایت‌های معتبر تاریخی، منابع کتابخانه‌ای، موزه‌های تاریخی، سی‌دی نرم‌افزارهای تاریخی، و نقشه‌های تاریخی، فیلم و سریال‌های تاریخی به دانش‌آموزان معرفی شود. دانش‌آموز هم بتواند از طریق پست الکترونیکی، با معلم مکاتبه و تبادل نظر کند. در ارزشیابی کلاسی هم از این منابع استفاده شود.

۱۱. سفر به زمان گذشته غیرممکن است اما یادگیری تاریخ با بازدید از مکان‌هایی که در آنجا رویدادهای تاریخی به‌وقوع پیوسته، یکی از راه‌های شناخت این وقایع است. در ارزشیابی‌ها تصویر مکان‌های تاریخی، عکسی از شخصیت یا مجسمه‌های تاریخی، لوحه یا سنگ‌نوشته تاریخی مهمی و ... می‌تواند موضوع سؤال باشد.

۱۲. فراهم کردن زمینه احساس خود ارزشمندی و اعتمادبه‌نفس از طریق کسب موفقیت در آزمون‌های طراحی شده توسط معلم و حضور پررنگ دانش‌آموز در فعالیت‌های کلاسی.

۱۳. ارزشیابی‌ها به‌گونه‌ای طراحی شوند که همه دانش‌آموزان طعم موفقیت را بچشند و موجب تغییرات مطلوب در رفتار آن‌ها شود. به‌عنوان مثال در طراحی سؤالات آزمون دقت لازم را به کار ببریم تا شکل‌های متفاوتی از سؤالات امتحانی داشته باشیم. سؤالات انتخابی، تستی، تشریحی، تحلیل تصویر، سؤالاتی که پاسخ آن‌ها باز باشد و ادراک دانش‌آموزان از موضوع سؤال مورد توجه قرار بگیرد. در واقع معلمان تاریخ باید به درک دانش‌آموزان از موضوع تاریخی توجه کنند. زیرا بسیاری از دانش‌آموزان، تاریخ را یک سری وقایع جدا از هم می‌دانند که ظاهراً هیچ ارتباطی، بین آن‌ها وجود ندارد.

۱۴. بعد از انجام هر آزمونی در کلاس، معلم به بررسی و تجزیه و تحلیل آن بپردازد و فقط به اعلام نمرات اکتفا نکند. از دانش‌آموزان بخواهد تا ایرادات و نارسایی‌های یادگیری خود را رفع کنند.

۱۵. عدم تأکید بر روی نمره برگه آزمون. سعی کنیم به هر گونه مشارکت دانش‌آموز در بحث و گفت‌وگو و پرسش و پاسخ کلاسی امتیاز بدهیم. در واقع به اندازه‌گیری کیفی توجه کنیم و نگاه کمی به توانایی‌های دانش‌آموز نداشته باشیم.

۱۶. برای پرسش‌های شفاهی در کلاس از شیوه‌های تعاملی استفاده کنیم و از شیوه انفرادی بپرهیزیم.

۱۷. روش‌های نوین تدریس و ارزشیابی بر مبنای شیوه‌های فراشناخت را در کلاس به کار ببریم.
۱۸. برای ارزیابی پیشرفت درسی دانش‌آموز، به صورت شورایی (مشورت با دبیران دیگر) پیگیر این موضوع باشیم.

۱۹. مرزهای بین کلاس درس و زندگی واقعی را حذف کنیم، در واقع باید بین درس و زندگی دانش‌آموز ارتباط محسوس برقرار شود.
۲۰. پرورش استعداد طرح سؤال و نوآوری از موارد دیگری است که باید معلم تاریخ به آن توجه نماید. به دانش‌آموزان پیام‌میزم تا برای بهبود عملکرد خود و کسب نتیجه بهتر در ارزشیابی‌ها به نقد عملکرد خود بپردازند.

از این شیوه (نقد و بررسی) می‌توان در کنار شیوه‌های دیگر ارزشیابی استفاده کرد. آنچه که در به‌کارگیری این شیوه اهمیت دارد این است که دانش‌آموزان خود را براساس معیارهای تعیین شده ارزشیابی می‌کنند. در حین بررسی و اعمال معیارهای ارزشیابی، دانش‌آموزان می‌آموزند که باید به چه نکاتی توجه کنند تا مفاهیم را بهتر بیاموزند و این کار بر عملکرد آتی آنان اثر می‌گذارد. در این روش دانش‌آموز می‌تواند عملکرد خود یا هم‌گروهان خود را ارزشیابی کند. سایر اعضای گروه نیز عملکرد خود و دیگران را ارزشیابی خواهند کرد.

۲۱. شیوه دیگری که می‌توان در کلاس به کار برد، پاسخ کتبی دادن به سؤالات براساس متن داده شده است. این روش به توانایی تجزیه و تحلیل، خلاصه کردن و نقد کردن از سوی دانش‌آموز کمک می‌کند. در به‌کارگیری این روش باید به تعداد دانش‌آموزان و شرایط کلاس توجه کرد. شایسته است دانش‌آموزان خود را به تناسب رفتارها، فعالیت‌ها و دستاوردهای خلاق آن‌ها مورد تشویق قرار دهید و برای تخیلات و افکار نو دانش‌آموزان ارزش و احترامی ویژه قائل باشید. آن‌ها را به مطالعه و کسب اطلاعات در زمینه‌های مختلف ترغیب کنید. آن‌ها را با زندگی‌نامه‌های افراد خلاق تاریخ آشنا نمایید. (سلیمانی، ۱۳۸۱: ۵۷).

جمع‌بندی

ارزشیابی و امتحانات مرسوم در مدارس ما تمام توانایی‌های دانش‌آموز را مورد ارزیابی قرار نمی‌دهند. برای مثال دانش‌آموزی که توانایی انجام محاسبات ذهنی و فرضیه‌سازی، تجزیه و تحلیل را دارد، یا دانش‌آموزی که توانایی ساخت وسیله را دارد، باید زمینه‌های بیابد تا توانایی‌های خود را ارزیابی و بازخورد

مناسب دریافت کند. بنابراین می‌بایست با در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی، در طول سال تحصیلی زمینه‌ها و فرصت‌های مناسبی ایجاد کنیم تا به شکل مطلوبی دانش‌آموزان سنجش و ارزیابی شوند. ارزشیابی‌ها برای عمق بخشیدن به یادگیری دانش‌آموزان و اصلاح نارسایی‌های روش آموزشی معلمان است که باید با ایجاد تغییرات اساسی به شکل صحیحی از آن استفاده کنیم. بدون تردید، سیاست‌های فرهنگی ترسیم شده از سوی برنامه‌ریزان کلان کشور، تأثیرات غیرقابل انکاری در شیوه آموزش (تاریخ) و ارزشیابی از آن دارد. بسیاری از کشورهای توسعه یافته، علی‌رغم سابقه نه‌چندان طولانی در تاریخ گذشته خود، برنامه مدون و منسجمی را برای آموزش تاریخ و ارزشیابی از این درس در نظر گرفته‌اند. به این ترتیب ضرورت دارد که این موضوع مورد توجه و بازنگری دلسوزانه مسئولان و دست‌اندرکاران آموزش و پرورش قرار گیرد تا سنجش صحیح از یادگیری دانش‌آموز داشته باشیم. در این راستا اصلاح آزمون کنکور به شیوه فعلی با آن شرایط آسیب‌رسان و استرس‌آور هم یکی از موارد بسیار مهمی است که باید به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد. تازمانی که آزمون کنکور از شکل تجاری به شکل علمی تغییر نکند نظام آموزشی ما با مشکلات بسیاری روبه‌رو خواهد بود.

تازمانی که آزمون کنکور از شکل تجاری به شکل علمی تغییر نکند نظام آموزشی ما با مشکلات بسیاری روبه‌رو خواهد بود

منابع

۱. سیف، علی‌اکبر؛ اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی، تهران: نشر دوران، ۱۳۹۷.
۲. اصلانی، ابراهیم؛ کلیدهای موفقیت، تهران: مؤسسه علمی رزمندگان، ۱۳۸۹.
۳. موحدین، طاهره؛ یادگیری با ارزشیابی کیفی، تهران: علوم علوی، ۱۳۸۶.
۴. سلیمانی، افشین؛ کلاس خلاقیت، تهران: انجمن اولیا و مربیان، ۱۳۸۱.
۵. احمدی، رضا؛ کاربرد روش حل مسئله در آموزش علوم، فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره ۶۵، ۱۳۸۰.

اصلاحیه

در شماره ۶۹، مشخصات خانم معصومه ملاحسنی، گزارشگر همایش نکوداشت حمدالله مستوفی در قزوین، اشتباه درج شده بود که بدین وسیله اصلاح می‌شود.